

Internet i Kościół. Red. Józef Kloch. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa 2011 ss. 301. Seria: Nowe media i Kościół. ISBN: 978-83-7151-035-9.

Internet należy do grupy zjawisk kulturowo-społecznych, które bardzo szybko się rozwinęły na przestrzeni kilku dziesięcioleci. Począwszy od 1969 r., kiedy to na Uniwersytecie Kalifornijskim w Los Angeles zainstalowano w ramach projektu badawczego pierwsze elementy sieci Arpanet, które stały się bezpośrednim źródłem dla Internetu, aż do chwili obecnej jest on w ciągłym rozwoju. Internet, przez swoją powszechność i łatwość dostępu, stał się jednym z głównych nośników komunikacji międzyludzkiej, która nie ma granic czasoprzestrzennych, co czyni go bardziej atrakcyjnym w stosunku do tradycyjnych metod przekazywania treści i informacji (prasa, radio, telewizja). Spoglądając na ciągły postęp nowoczesnych technologii, do których niewątpliwie zaliczamy Internet, warto zadać sobie pytanie, czy Kościół w tym ciągłym rozwoju informatycznym ma swoje miejsce, potrafi się odnaleźć i z tego bogactwa korzystać

Naprzeciw temu pytaniu wychodzi monografia *Internet i Kościół* pod redakcją ks. Józefa Klocha, która jest wieloaspektową próbą ukazania zastosowań Internetu w szeroko pojętej misji Kościoła. Zebrane w niej Dokumenty Kościoła oraz opracowania wykładowców akademickich i informatyków są owocem prac i refleksji związanych z zastosowaniem i wykorzystaniem technik informacyjnych w posłudze Kościoła.

Recenzowaną monografię rozpoczyna wstęp redaktora pracy. Rozdział pierwszy książki nosi tytuł *Dokumenty Urzędu Nauczycielskiego Kościoła dotyczące informatyki i Internetu*. Zostały w nim przedstawione orędzia na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu papieża Jana Pawła II i Benedykta XVI, jak również dwa bardzo ważne dokumenty Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu: *Kościół a Internet* oraz *Etyka w Internecie*. Te oficjalne dokumenty i przemówienia ukazują aktywność i zaangażowanie Kościoła na rzecz zastosowania nowych technologii w jego misji.

Druga część publikacji poświęcona jest fragmentom innych dokumentów Kościoła, które w swej treści nawiązują do tematyki Internetu i postępu informacyjnego. Są tutaj fragmenty wypowiedzi Jana Pawła II, Benedykta XVI, Kongregacji ds. Duchowieństwa, Kongregacji Instytutów Życia Konsekrowanego, Konferencji Biskupów Polskich, w których poruszone zostały kwestie: a) Internetu i jego zasięgu; b) zastosowania Internetu w życiu codziennym Kościoła i rodziny; c) wykorzystania nowych mediów do głoszenia Ewangelii światu; d) odpowiedzialności za wychowanie dzieci i młodzieży w dobie cyberprzestrzeni, która spoczywa nie tylko na rodzicach, wychowawcach, ale również na ludziach, którzy tworzą przemysł medialny.

Trzecią część pracy, pt. *Wybór opracowań na temat Kościół – Informatyka – Internet*, otwiera opracowanie Władysława Iwańca i ks. Józefa Klocha pt. *Informatyka w służbie Kościołowi. Możliwości zastosowania komputerów w kurii diecezjalnej, seminarium duchownym oraz parafiach*. Autorzy podkreślają na wstępie

wielką rolę, jaką informatyka odgrywa w życiu codziennym każdego człowieka. Rozwój technologii informatycznych umożliwia i ułatwia pracę przy użyciu komputera takim zawodom, jak muzyk, malarz, pisarz, naukowiec, nic więc dziwnego, że cieszą się takim zainteresowaniem. Nasi autorzy wskazują na szeroki wachlarz możliwości zastosowawczych komputera, który ułatwi pracę Kościoła. Płaszczyznami użycia i zastosowania informatyki w Kościele są według nich: a) kurie diecezjalne; b) seminaria duchowne; c) parafie; d) indywidualny warsztat kapłana. Możliwości wykorzystania komputerów i Internetu na tych płaszczyznach przyczynią się do szybszego przesyłu danych, prowadzenia korespondencji, obsługi finansów, prowadzenia zajęć dla studentów i ze studentami itp. Oczywiście, jak zaznacza Władysław Iwaniec, wiąże się to również z ochroną danych osobowych, które należy we właściwy sposób zabezpieczyć (klucze, hasła itp.). Nie ulega wątpliwości, że z informatyzowanie wyżej wymienionych przestrzeni życia Kościoła jest uzasadnione i nie się z sobą wiele korzyści.

Kolejne opracowanie w ramach omawianej tej publikacji to tekst kard. Johna P. Foley'a, zatytułowany *Sieć informatyczna Kościoła [w Ameryce Łacińskiej] – Tożsamość i wyzwania*. Autor przedstawia najpierw, czym jest RIIAL, czyli Sieć Informatyczna Kościoła w Ameryce Łacińskiej. Wskazuje na jej oryginalność i nowość w świecie informatycznym. Zwraca uwagę, że jest to *sieć Kościoła*, która zobowiązuje do działania wszędzie tam, gdzie członkowie Kościoła żyją. To działanie, jak podkreśla kardynał, wynika z przesłania i faktu bycia członkiem Kościoła powszechnego. Projekt RIIAL od samego początku zakładał, jak zaznacza autor, że jego celem jest służba *wspólnocie Kościoła*, która została nakreślona w *Communio et progressio* (por. nr 11), a następnie w *Aetatis novae* (por. nr 6). Według kardynała Foley'a sieć wpisuje się w budowanie wspólnoty Kościoła poprzez złączenie w tym celu wszystkich możliwych środków technicznych, które ułatwią integrację Kościoła na wszystkich kontynentach. Jak zaznacza, jest to inna, specyficzna forma przynależności do Kościoła-wspólnoty, wyrażona w środkach społecznego przekazu, w której centrum należy postawić na nowo człowieka jako źródło wartości. Autor zaznacza, że ma na myśli ludzi zepchniętych na margines, tych najuboższych, pozbawionych opieki, którzy w pierwszej kolejności powinni się stać beneficjentami bogactwa informatycznego.

Juan L. Ysern de Arce w swoim opracowaniu, stanowiącym kolejną część książki, podjął temat poświęcony zagadnieniom związanym z informatyką i nowymi technologiami w kontekście wyzwań duszpasterskich. Autor wskazuje, że połączenie duszpasterstwa z informatyką i nowymi środkami komunikacji społecznej jest wyzwaniem, ale możliwym do zrealizowania, niosącym z sobą wielki potencjał do wykorzystania. Według autora wykorzystanie dźwięku, obrazu i elementów interaktywnych szybciej się przyjmuje i staje się przyczyną zmian, jakie zachodzą w życiu jednostki i wspólnoty. Wskazując na zjawisko informatyki, autor prezentuje następujące zagadnienia, które mogą pomóc we właściwym nakreśleniu dróg pracy duszpasterskiej: a) informatyka i wolność; b) informatyka i współlistnienia; c) informatyka i zmiany; d) informatyka i rozwój; e) informatyka i obraz; f) informatyka i ewangelizacja.

Kolejne opracowanie, autorstwa abp. Stanisława Budzika, nosi tytuł *Internet i rzeczywistość wirtualna. Możliwości i granice nowych technik medialnych z teologicznego punktu widzenia*. Jest to wykład habilitacyjny, wygłoszony 26 maja 1997 r. w Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Autor podzielił swój tekst na sześć części: 1. *Teologia a technika przekazywania informacji*, gdzie wskazany jest związek między religią oraz teologią a środkami przekazu; 2. *Krótką historią Internetu*, gdzie przedstawiony jest zarys historyczny Internetu; 3. Wyjaśnienie, co to jest „rzeczywistość wirtualna”; 4. *Szanse dla teologii w świecie nowych technik informacyjnych*; 5. *Zagrożenia i niebezpieczeństwa*, jakie niesie ze sobą Internet i cały postęp informatyczny; 6. *Rzeczywistość wirtualna a teologia*.

W kolejnym tekście Enrique Planaś podjął temat *Sieć informatyczna dla wspólnoty Kościoła*. Autor zwraca tu uwagę na wspólnotowy charakter RIIAL oraz wielkie zaangażowanie poszczególnych Kościołów lokalnych w projekcie, wskazując tym samym na wielkie możliwości i potrzebę stosowania wszelkich środków komunikacji społecznej przez duszpasterzy. Autor uważa, że wszelkie nowinki techniczne powinny stanowić wyzwanie dla współczesnego duszpasterstwa, nie powinno się od nich odcinać ani ich bagatelizować, ponieważ stanowią formę rozwoju i komunikacji. Przypomina jednak, że podmiotem wszelkich działań zawsze powinien być człowiek, a nie komputer. Kościół w swojej strukturze jest modelowym wzorcem dla sieci, która nigdy nie może istnieć sama dla siebie, ale dla człowieka i Kościoła.

W opracowaniu Dario C. Hoyosa została poruszona problematyka związana z tematem „kapłani a informatyka”. Autor wskazuje na potrzebę kształcenia kapłanów w zakresie informatyki i nowych technologii informacyjnych na etapie seminaryjnym, tłumacząc to wymaganiami czasów oraz ciągle rozwijającą się przestrzenią wirtualną, która stwarza nowe możliwości ewangelizacyjne.

Kard. John P. Foley w opracowaniu pt. *Internet nadaje nowe znaczenie wyrażeniu „Deus ex Machina”* przedstawia proces tworzenia domeny „va” dla watykańskiej witryny. Podkreśla jednocześnie, że tylko Watykan ma domenę z „va”, przez co użytkownik może być pewny, że wszystko umieszczone na tej stronie jest autentyczne, w pełni katolickie i prawdziwe. Kardynał stwierdza, że dzięki Internetowi Kościół jest w stanie dotrzeć do każdego zakątka Ziemi, do każdego człowieka, który ma dostęp do sieci zawierającej przesłanie Jezusa Chrystusa. Jak zaznacza, w świecie zlaicyzowanym, gdzie z niechęcią patrzy się na księży, siostry zakonne czy zakonników, Internet otwiera możliwość dialogu, poszukiwania tego, co duchowe, co niesie informacje i inspiracje do dalszego działania.

W kolejnym opracowaniu tej monografii autorstwa kard. Carlo M. Martiniego zauważamy wezwanie do odważnego korzystania z Internetu. Kardynał wskazuje na otwarcie się Kościoła na Internet, co będzie oznaczało przekroczenie granic witryny internetowej, by zainteresować i zaintrygować innych. Należy podchodzić, zauważa autor, z realizmem i zaufaniem do tego, co oferują nam środki masowego przekazu, ale zarazem umieć je przekraczać właśnie po to, by dotrzeć do bezpośredniej najprostszej łączności międzyludzkiej, czyli *komunikacji ewangelicznej z serca do serca*.

W kolejnym tekście kard. John P. Foley zastanawia się nad tym, jak Ewangelię głosiliby Apostołowie, gdyby mieli dostęp do współczesnych zdobyczy informacyjnych. Autor porównuje cechy Kościoła i Internetu, wskazuje, że a) Internet może być nazwany *katolickim* ze względu na swój zasięg; b) można go nazwać *apostolskim*, ponieważ ukazuje nowy sposób bycia posłanym do świata, który wyraża się w przekraczaniu granic czasoprzestrzennych; c) w jakimś sensie można go nazwać *jednym* ze względu na jedność technologiczną; d) Internetu wszelako nigdy nie nazwiemy *świętym*, ponieważ zawiera zbyt wiele problemów i podstępów zła. Nie należy jednak zapominać, że może być narzędziem, które będzie prowadzić do świętości.

Autorem następnego opracowania jest ks. Józef Kloch. Nosi ono tytuł *Kościół blogujący. Jak wykorzystać blog w misji Kościoła?* Autor pochyla się tu nad bardzo aktualnym zagadnieniem dotyczącym szerokiego zastosowania portali społecznościowych w pracy duszpasterskiej Kościoła. Blogi religijne pełnią dwojaką rolę: informacyjną i publikacyjną, ale są również miejscem świadectwa ludzi, którzy na nich blogują. Autor zaznacza przy tym, że do grona blogujących należą nie tylko osoby świeckie, ale również księża i niektórzy biskupi. Zjawisko blogowania niesie w sobie ogromny potencjał, który Kościół powinien wykorzystać w swojej pracy duszpasterskiej, zwłaszcza na płaszczyźnie ewangelizacyjnej. Następnie autor wskazuje, że społeczność Kościoła ma idealne warunki do bloggingu, ponieważ w ten sposób między uczestnikami wytwarza się osobowa wspólnota, która jest nakierowana na dialog, wymianę myśli, dóbr intelektualnych, informacji, świadectw i wzajemne wsparcie.

Ostatnim opracowaniem w omawianej publikacji jest opracowanie Przewodniczącego Papieskiej Rady Kultury Gianfranco Ravasio, w którym zostaje przedstawiony przebieg spotkania blogerów z całego świata z papieżem Benedyktem XVI, które odbyło się w Rzymie w maju 2011 r. Autor zwraca uwagę na blog jako najbardziej znaczące narzędzie i symbol świata cyberprzestrzeni, który zasięgiem przekazu otacza cały glob. Jest on zjawiskiem kulturowym, a nawet, możemy powiedzieć, egzystencjalnym, jest stylem życia, dlatego zasługuje na uwagę ze strony Kościoła.

Publikację zamykają dane statystyczne dotyczące Internetu. Pierwsza część to dane statystyczne z lat 2006-2011, zebrane w 18 tabelach. Wyniki pochodzą ze zbiorów Megapanelu PBI/Gemius. Są tam zawarte statystyki popularności największych polskich witryn o treści religijnej oraz dane dotyczące liczby stron WWW i adresów e-mail parafii w Polsce, które zostały zgromadzone przez Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego SAC. Z kolei na podstawie badań PICTURE został ukazany wachlarz technologii informacyjno-komunikacyjnych używanych przez duchowieństwo w Polsce w działalności misyjnej.

Ostatnią częścią omawianej książki jest obszerny wykaz polskojęzycznej literatury, pokazującej miejsca zastosowania technologii informacyjnych i Internetu w posłudze Kościoła w Polsce. Wiele artykułów zawiera wskazówki teologiczno-praktyczne co do włączenia środków masowego przekazu i informatyki w życie i misję Kościoła. Niektóre z wymienionych opracowań zajmują się zagadnieniami etyczno-moralnymi, wiążącymi się z Internetem.

Książka jest przejrzysta i poprawna od strony formalnej. Wyróżnia się ciekawą okładką. Warto też dodać, że jest najobszerniejszym, jak dotąd, zbiorem tekstów źródłowych na temat Internetu i Kościoła. Splatają się teoretyczne koncepcje naukowe i empiryczne badania nad relacją, jaka zachodzi między tymi dwiema rzeczywistościami. Pracę tę warto polecić naukowcom zajmującymi się dyscyplinami z pogranicza teologii, informatyki, edukacji medialnej, dziennikarstwa i kultury medialnej. Może to być pouczająca lektura dla duszpasterzy, a także dla studentów zgłębiających tajniki wymienionych dyscyplin naukowych, a także wszystkich chcących pogłębić swoją wiedzę z tego zakresu.

Maria Białonoga-Gosik
doktorantka na Wydziale Teologii KUL

Posługiwanie w liturgii. Wokół „Dyrektorium duszpasterstwa służby liturgicznej”. Red. Stanisław Araszczuk. Wrocław: Wydawnictwo Papieskiego Wydziału Teologicznego 2012 ss. 158. ISBN: 978-83-7454-207-4.

Dyrektorium duszpasterstwa służby liturgicznej jest trzecim, obok *Dyrektorium katechetycznego* i *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, tego rodzaju dokumentem ogłoszonym przez Episkopat Polski. Wydane nakładem Wydawnictwa Papieskiego Wydziału Teologicznego Wrocław, poprzedzone zostało artykułami przedstawiającymi konkretne zagadnienia poruszone w dokumencie.

W samym *Dyrektorium* przypomniano przede wszystkim teologiczne podstawy zaangażowania świeckich w ramach służby liturgicznej. Obecność w liturgii Chrystusa i Jego działania łączy się w niej bowiem z zaangażowaniem jej ludzkich uczestników. Powołani do udziału w liturgii na mocy chrztu, wierni uczestniczą w niej, podejmując różnego rodzaju funkcje i posługi liturgiczne. Problemem czasów dzisiejszych, co podkreśla na wstępie *Dyrektorium*, jest jednak małe zainteresowanie posługiwaniem w liturgii tak młodzieży, jak i dorosłych. Wychodząc naprzeciw tym, którzy w owo działanie chcą się aktywnie włączyć, autorzy dokumentu podają konkretne formy posługiwania w liturgii. Posługi i funkcje przedstawione zostały z całym zakresem kompetencji, które im przysługują, co niewątpliwie posłuży rozwiązaniu wielu problemów rodzących się na tym tle. Ciekawą sprawą jest rozszerzenie tradycyjnego pojmowania służby liturgicznej o osoby nadzwyczajnego szafarza Komunii świętej, animatorów i ceremoniarzy, dyrygentów chórów czy zakrystianów. Podkreślony w ten sposób został ich rzeczywisty udział w liturgii i waga spełnianych funkcji, często traktowanych jako podrzędne. *Dyrektorium* wielką wagę przywiązuje do formacji służby liturgicznej. Zwracając uwagę na jej wymiary, jednocześnie proponuje konkretny program formacyjny, rozłożony na poszczególne lata i stopnie. Tak ujęty z pewnością jest schematem, który ułatwi duszpasterzom for-